

IV. Problemy polityczne współczesnego świata

1. Problemy państw utworzonych w XXI wieku

Wstęp

- Podobnie jak w przypadku poprzedniego działu zachęcam do systematycznej własnej pracy w celu jak najlepszego przygotowania do matury (czasu jest coraz mniej – stąd znów czeka Was dużo pracy).
- Poniżej wytyczne do samodzielnej pracy (poniższy zakres, podobnie jak w przypadku poprzedniego działu będzie obowiązywał także na sprawdzianie na koniec bieżącego, przerabianego działu (przypominam, że obowiązuje Was znajomość podstawy programowej):
 1. **KLASA 2, dział: “1. Zmiany na mapie politycznej”, tematy:**
 - “1. Podział polityczny świata” (**OPERON-Vademecum: 8.2**),
 - “2. Wpływ dekolonizacji na współczesny obraz świata” (**8.1**),
 - “3. Integracja i dezintegracja na świecie” (**8.3, 8.4, 8.5**),
 - “4. Konflikty zbrojne. Terroryzm” (**8.6**).
 2. **KLASA 2, dział: “2. Ludność i osadnictwo”, tematy:**
 - “5. Zróżnicowanie narodowościowe i etniczne ludności świata” (**9.8**),
 - “7. Zróżnicowanie religijne ludności świata” (**9.8**),
 - “8. Kręgi kulturowe” (**9.8**).

Zmiany na mapie politycznej świata

- Najważniejsze **ostatnie zmiany na mapie politycznej świata** nastąpiły w wyniku przemian gospodarczych i ustrojowych w Europie (a właściwie Eurazji) z przełomu lat 80. i 90. XX w., prowadząc do:
 - **zjednoczenia Niemiec** (w 1990 r.),
 - **rozpadu Związku Radzieckiego** (w 1991 r.) na 15 nowych krajów: Rosji, Litwy, Łotwy, Estonii, Ukrainy, Białorusi, Mołdawii, Gruzji, Armenii, Azerbejdżanu, Kazachstanu, Turkmenistanu, Uzbekistanu, Tadżykistanu i Kirgistanu,
 - **rozpadu Czechosłowacji** (w 1993 r.) na Czechy i Słowację,
 - **rozpadu Jugosławii** na: Słowenię, Chorwację, Macedonię (w 1991 r.), Bośnię i Hercegowinę oraz Serbię i Czarnogórę (w 1992 r.), z której następnie wyodrębniła się Czarnogóra (w 2006 r.), a następnie – Kosowo (w 2008 r.; do chwili obecnej znaczna część społeczności międzynarodowej nie uznała istnienia tego kraju).

Zmiany na mapie politycznej świata

- Ważne zmiany na mapie politycznej świata nastąpiły także poza Europą, głównie w wyniku innych przemian politycznych lub gospodarczych, prowadząc do powstania **nowych, niepodległych państw**:
 - **Jemen** – powstały w wyniku zjednoczenia Jemenu Północnego i Południowego w 1990 r.,
 - **Namibia** – powstała w wyniku uniezależnienia się od RPA w 1990 r.,
 - **Mikronezja** – będąca wcześniej terytorium powierniczym USA, w 1990 r.,
 - **Erytrea** – powstała w wyniku secesji od Etiopii w 1993 r.,
 - **Palau** – wcześniej funkcjonujące jako terytorium powiernicze USA, w 1994 r.,
 - **Timor Wschodni** – powstał w wyniku secesji od Indonezji w 2002 r.,
 - **Sudan Południowy** – powstał w wyniku secesji od Sudanu w 2011 r.

Najważniejsze problemy “młodych” państw

- Najmłodsze kraje na świecie borykają się jednak z wieloma problemami gospodarczymi i społecznymi:
 - dość **niską długością oczekiwanego trwania życia** (np. w Sudanie Południowym, Kosowie, Timorze Wschodnim wynosi ona w przedziale od 58 do 71 lat),
 - **niestabilną sytuacją polityczną** (np. w Sudanie Południowym, Timorze Wschodnim i Kosowie),
 - **napięciami społecznymi** (np. w Sudanie Południowym),
 - **stosunkowo słabo rozwiniętą gospodarką**,
 - **niskim PKB przypadającym na 1 mieszkańca** (np. w Sudanie Południowym, Kosowie i Timorze Wschodnim nie przekracza 5 000 dolarów USD), ,
 - **niskim eksportem**,
 - **niewielkim stopniem dywersyfikacji gospodarki** (uniezależnienia od zewnętrznych czynników).

Państwa utworzone w XXI wieku.

- W XXI wieku tempo zmian na mapie politycznej świata wyraźnie osłabło.
- Do chwili obecnej (do listopada 2022 roku) doszło do powstania jedynie:
 - trzech państw, które uzyskały uznanie międzynarodowe oraz **status niepodległego państwa** na forum ONZ:
 - **Timor Wschodni** (od 2002 roku),
 - **Czarnogóra** (od 2006 roku),
 - **Sudan Południowy** (od 2011 roku),
 - jednego państwa, które uzyskało jedynie **uznanie nieco powyżej połowy krajów świata** (nie posiada ono statusu niepodległego państwa na forum ONZ):
 - **Kosowo** (od 2008 roku).

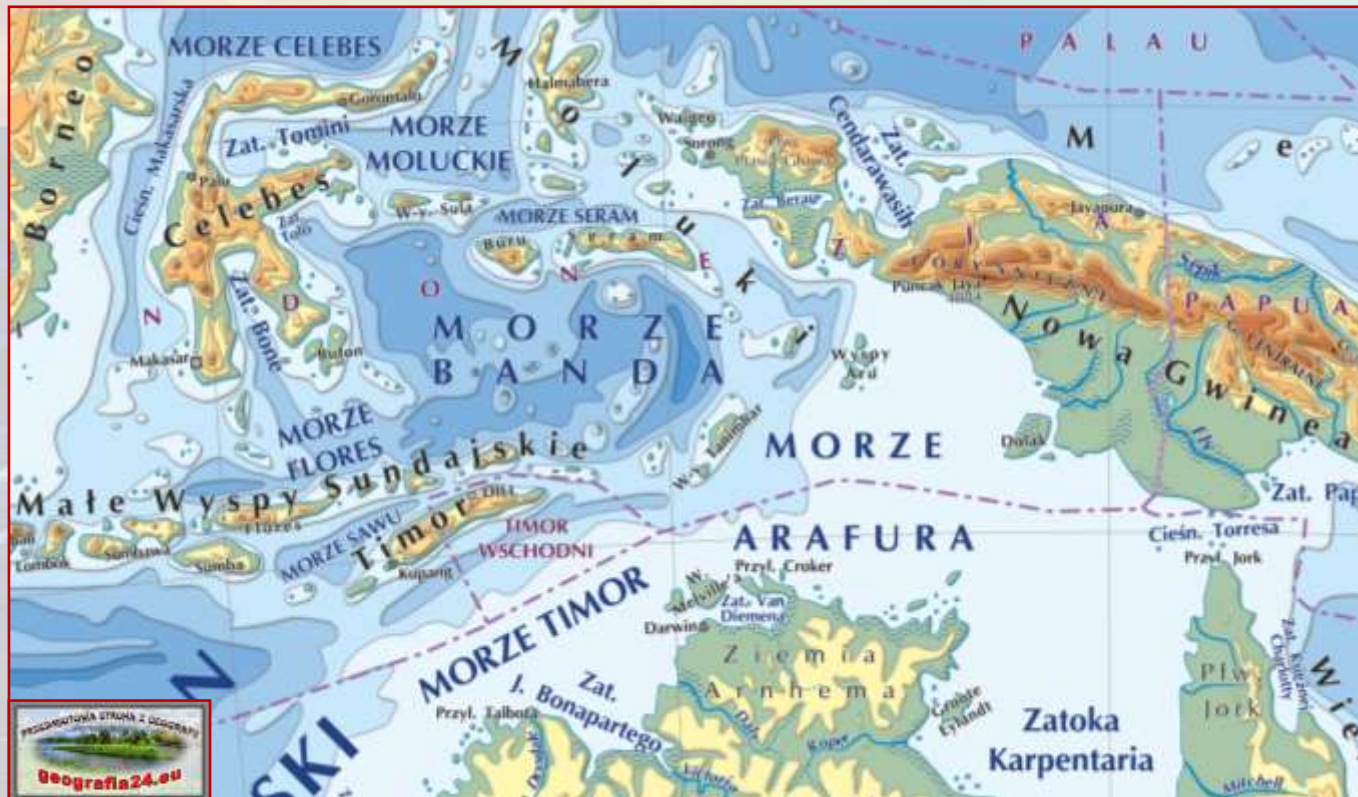

Państwa niepodległe: Timor Wschodni

- **Timor Wschodni** – leżący na wyspie Timor w Archipelagu Malajskim, stał się pierwszym krajem powstałym w XXI wieku.
- Do 1975 roku był on portugalską kolonią (funkcjonował jako Timor Portugalski).
- W 1976 roku został przejęty przez Indonezję, która władała nim aż do 1999 roku.
- W latach 2000 – 2002 państwem tym administrowała ONZ.

Demokratyczna Republika Timoru Wschodniego

Data uzyskania niepodległości	20 maja 2002 r.
Powierzchnia całkowita	14,9 tys. km ²
Liczba ludności	1,4 mln (w 2022 r.)
Gęstość zaludnienia	78 osób na 1 km ²
Waluta	Dolar amerykański (USD, \$)
Język urzędowy	austronezyjski (tetum), portugalski
Dominujące wyznanie	katolicyzm (99,5%)

Państwa niepodległe: Timor Wschodni

- W 2002 roku Timor Wschodni uzyskał w końcu oficjalnie niepodległość.
- Niestety ze względu na bardzo niestabilną sytuację w pierwszych latach po uzyskaniu niepodległości do 2012 r. w nowym państwie stacjonowały misje pokojowe ONZ.
- Po 2012 r. nastąpiła znaczna poprawa sytuacji wewnętrznej i obecnie cechuje się ona względną stabilnością polityczną.
- W kraju powoli zachodziła poprawa sytuacji społeczno-ekonomicznej, m.in. w wyniku uzyskiwania dochodów z wydobywania i eksportu ropy naftowej oraz gazu ziemnego.

Państwa niepodległe: Timor Wschodni

- Niestety, mimo że Timor Wschodni szybko się rozwija i notuje wzrost gospodarczy, zaś PKB na mieszkańca według PSNW się zwiększa (w latach 2002 – 2020 wzrósł prawie trzykrotnie) to jednak około 40% społeczeństwa dalej żyje na poziomie niższym niż krajowa granica ubóstwa.
- Wartość wskaźnika HDI w 2021 r. wyniosła jedynie 0,607 (141 miejsce na świecie wg raportu z 2022 roku).
- Fatalna sytuacja materialna dużej części społeczeństwa i szybko rosnąca liczba mieszkańców (w latach 2002-2021 populacja tego kraju zwiększyła się o 45%) stanowią źródło wielu innych problemów:
 - dużych trudności w zaspokojeniu potrzeb żywieniowych ludności (wg FAO, w 2021 roku, aż 26,2% Timorczyków cierpiało z powodu głodu i niedożywiania),
 - z dostępem ludności do czystej wody pitnej,
 - słabą dostępnością do placówek oświatowych (nawet na poziomie szkół podstawowych) i opieki medycznej oraz niską jakością usług edukacyjnych i zdrowotnych.

Demokratyczna Republika Timoru Wschodniego

PKB na 1 osobę (wg IMF)	1793 USD (155 miejsce w 2022 r.)
PKB wg PSN na 1 osobę (IMF)	3904 USD (158 miejsce w 2022 r.)
Współczynnik dzietności (ONZ)	3,7 (40 miejsce w 2022 r.)
Współczynnik przyrostu naturalnego (CIA)	21,9‰ (w 2021 r.)
Oczekiwana długość trwania życia osób dla noworodków (ONZ)	67,7 lat (w 2022 r.)
HDI – wskaźnik rozwoju społecznego	0,607 (141 miejsce w 2021 r.) kraj średnio rozwinięty

Państwa niepodległe: Czarnogóra

- Czarnogóra** – kraj leżący w Europie Południowej, który uzyskał niepodległość 3 czerwca 2006 r., w wyniku secesji (odłączenia się) od Republiki Serbii i Czarnogóry, czyli państwa utworzonego po rozpadzie b. Jugosławii.

Czarnogóra	
Data uzyskania niepodległości	3 czerwca 2006 r.
Powierzchnia całkowita	13,8 tys. km ²
Liczba ludności	605 tys. (w 2022 r.)
Gęstość zaludnienia	45 osób na 1 km ²
Waluta	Euro (EUR, €)
Język urzędowy	czarnogórski
Dominujące wyznanie	prawosławie (72,1%)

Państwa niepodległe: Czarnogóra

- Uniezależnienie się Czarnogóry nastąpiło w wyniku referendum, w którym za niepodległością opowiedziało się 55,5% osób.
- Osoby głoszące za niepodległością brały m.in. pod uwagę uwarunkowania historyczne – państwo to funkcjonowało wcześniej (od 1852 do 1918 roku) – Czarnogórcy czuli swoją odrębność od Serbów i byli świadomi swych korzeni historycznych.
- Ważnym czynnikiem przemawiającym za powstaniem nowego państwa były także problemy gospodarcze Serbii i Czarnogóry trwające jeszcze od czasów funkcjonowania byłej Jugosławii:
 - Czarnogórcy widzieli możliwość rozwiązania tej sytuacji dzięki wstąpieniu do Unii Europejskiej i NATO:
 - w 2008 r. Czarnogóra zgłosiła chęć przystąpienia do UE (od 2010 r. posiada status kraju kandydującego),
 - w 2017 r. stała się członkiem NATO.

Państwa niepodległe: Czarnogóra

- Czarnogóra jest obecnie zdecydowanie najbogatszym spośród wszystkich krajów utworzonych w XXI wieku.
 - Niestety jej PKB na jednego mieszkańca według parytetu siły nabywczej mimo wszystko należy do najniższych w Europie.
 - W 2022 r. wartość tego wskaźnika wyniosła 26,0 tys. USD.
- Państwo to od wielu lat zмага się z problemami gospodarczymi, np.:
 - z dużym zadłużeniem zagranicznym (głównie wobec Chin),
 - wysokim bezrobociem (w 2021 roku stopa bezrobocia wynosiła około 15%; duża szara strefa),
 - niskiej efektywności administracji podatkowej.
- Trudne są też relacje serbsko-czarnogórskie, szczególnie w kwestiach historycznych (jedynie 44% mieszkańców deklaruje się jako Czarnogórcy i aż 28% – jako Serbowie) i religijnych (72% wyznaje prawosławie, zaś 19% islam).
- Dużym problemem pozostają także wpływy rosyjskie (do wybuchu konfliktu na Ukrainie Czarnogóra była jednym z najważniejszych miejsc lokowania luksusowego mienia oligarchów rosyjskich, np. Abramowicza).
- Obecnie w państwie tym dynamicznie rozwija się sektor turystyczny – jego udział w tworzeniu PKB wynosi ok. 8%.

Czarnogóra	
PKB na 1 osobę (wg IMF)	9850 USD (82 miejsce w 2022 r.)
PKB wg PSN na 1 osobę (IMF)	26032 USD (64 miejsce w 2022 r.)
Współczynnik dzietności (ONZ)	1,7 (140 miejsce w 2022 r.)
Współczynnik przyrostu naturalnego (CIA)	-0,04‰ (w 2021 r.)
Oczekiwana długość trwania życia osób dla noworodków (ONZ)	76,3 lat (w 2022 r.)
HDI – wskaźnik rozwoju społecznego	0,832 (49 miejsce w 2021 r.) kraj bardzo wysoko rozwinięty

Państwa niepodległe: Sudan Południowy

- Sudan Południowy** – leżący we wschodniej części Afryki, jest najmłodszym krajem na świecie (zamieszkałym głównie przez przedstawicieli odmiany czarnej wyznającej chrześcijaństwo).

Sudan Południowy	
Data uzyskania niepodległości	9 lipca 2011 r.
Powierzchnia całkowita	644,3 tys. km ²
Liczba ludności	11,5 mln (w 2022 r.)
Gęstość zaludnienia	13,3 osób na 1 km ²
Waluta	funt południowosudański (SSP)
Język urzędowy	angielski
Dominujące wyznanie	chrześcijaństwo (60,5%)

Państwa niepodległe: Sudan Południowy

- Sudan Południowy uzyskał niepodległość 9 lipca 2011 roku w wyniku secesji od islamskiego Sudanu (zamieszkałego głównie przez przedstawicieli odmiany białej) po wielu latach mocno wyniszczającej wojny domowej (dwie wojny w latach 1955-1972 i 1983-2005), w której zginęło ponad 2,5 mln mieszkańców Sudanu.
- Obecnie pomiędzy Sudanem a Sudanem Południowym, głównie na pograniczu tych państw, dalej trwają dawne spory, m.in. dotyczące złóż ropy naftowej (większa część z nich przypadła Sudanowi).
- Dodatkowo w Sudanie Południowym trwa konflikt wewnętrzny pomiędzy dwoma głównymi plemionami: Dinka i Nuer (prowadzi on np. do niszczenia upraw i ograniczenia pomocy humanitarnej).
- Kraj ten boryka się także z częstymi klęskami żywiołowymi – naprzemiennie niszczącymi plony suszami i plagami szkodników (głównie szarańczy).
 - Klęski te zmniejszają także pogłowie zwierząt gospodarczych, dodatkowo zwiększając problem głodu.

Państwa niepodległe: Sudan Południowy

- **Głód i niedożywienie** dotykające znacznego odsetka mieszkańców potęgując:
 - **trudności gospodarcze**, m.in. występuje tu wysoka inflacja,
 - **ubóstwo** prowadzące do niemożności zakupu dostatecznej ilości artykułów spożywczych, których ceny nieustannie rosną (wynika to z wysokiej inflacji i słabości gospodarki).
- **Obecnie Sudan Południowy jest jednym z najstabilniej rozwiniętych krajów świata:**
 - **PKB na jednego mieszkańca wg PSN w 2022 roku wyniósł zaledwie 934 USD,**
 - **wskaźnik rozwoju społecznego (HDI) w 2021 roku wyniósł zaledwie 0,385 (ostatnie 191 miejsce).**

Sudan Południowy	
PKB na 1 osobę (wg IMF)	328 USD (191 miejsce w 2022 r.)
PKB wg PSN na 1 osobę (IMF)	934 USD (194 miejsce w 2022 r.)
Współczynnik diety (ONZ)	4,4 (17 miejsce w 2022 r.)
Współczynnik przyrostu naturalnego (CIA)	50,5‰ (w 2021 r.)
Oczekiwana długość trwania życia osób dla noworodków (ONZ)	55,0 lat (w 2022 r.)
HDI – wskaźnik rozwoju społecznego	0,385 (ostatnie 191 miejsce w 2021 r.) kraj słabo rozwinięty

Podsumowanie: problemy krajów powstałych w XXI wieku

- Kraje, które uzyskały niepodległość w XXI w, pomimo że leżą w różnych częściach świata, mają jednak wiele wspólnego:
 - uzyskały niepodległość w wyniku odłączenia się od innego państwa,
 - borykają się z problemami politycznymi i społeczno-ekonomicznymi.
- Problemy te sprawiają, że znaczna część ludności wszystkich tych państw obecnie nie odnosi się z entuzjazmem do wywalczonej niepodległości, a to czasem tylko dodatkowo zwiększa konflikty wewnętrzne.

Problemy polityczne krajów powstałych w XXI wieku

- **Problemy polityczne krajów** powstałych w XXI wieku:
 - problemy z ustaleniem ostatecznych granic z sąsiadami od których nastąpiła secesja,
 - z Indonezją w przypadku Timoru Wschodniego,
 - z Serbią w przypadku Czarnogóry,
 - z Sudanem w przypadku Sudanu Południowego;
 - nieustające konflikty – często o charakterze zbrojnym – z krajami, od których nastąpiło formalne odłączenie,
 - dotyczy to głównie Sudanu Południowego i Sudanu;
 - konflikty wewnętrzne oraz trudności w formowaniu rządów (często autorytarnych lub często zmienianych) wynikające z nie w pełni ukształtowanej demokracji i instytucji administracji publicznej, władzy sądowniczej i systemu prawnego (np. brak konstytucji lub opieranie się na jej tymczasowej wersji), szczególnie w Sudanie Południowym;
 - niechęć innych krajów do zawierania porozumień z nowymi krajami i do przyjmowania ich do organizacji międzynarodowych ze względu na słabo jeszcze ukształtowany system polityczny i gospodarczy.

Problemy społeczno-ekonomiczne krajów powstałych w XXI wieku

- **Problemy społeczno-ekonomiczne krajów powstałych w XXI wieku:**
 - niemożność zapewnienia podstawowych potrzeb żywieniowych,
 - w Sudanie Południowym i Timorze Wschodnim występuje duży odsetek głodujących i niedożywionych;
 - uzależnienie gospodarki od przemysłu wydobywczego i eksportu wydobywanych surowców, które w sytuacji załamania cen na światowym rynku osłabia gospodarkę krajów i wzmacnia wewnętrzny kryzys gospodarczy:
 - w Timorze Wschodnim – od ropy naftowej i gazu ziemnego,
 - w Sudanie Południowym – od ropy naftowej;
 - brak własnej waluty lub trudności w jej przyjęciu, co utrudnia prowadzenie polityki pieniężnej:
 - w Timorze Wschodnim – obowiązuje dolar amerykański,
 - w Czarnogórze – obowiązuje euro (kraj ten jednak dzięki temu odnosi duże zyski w turystyce).

Problemy społeczno-ekonomiczne krajów powstałych w XXI wieku

- Pozostałe **problemy społeczno-ekonomiczne krajów** powstałych w XXI wieku:
 - wysokie bezrobocie (liczna “szara strefa”, która nie płaci podatków);
 - niedostateczna infrastruktura transportowa, jej bardzo zły stan i związane z tym ograniczenia rozwoju gospodarczego,
 - dotyczy to w szczególności Sudanu Południowego i Timoru Wschodniego;
 - ubóstwo dużej części ludności, słabo rozwinięta infrastruktura społeczna (np. sieć szkół i szpitali) i niski poziom usług publicznych,
 - szczególnie w Sudanie Południowym i Timorze Wschodnim;
 - problemy w porozumiewaniu się wywołane znacznym zróżnicowaniem etnicznym i językowym oraz dużym odsetkiem osób nieznających języka byłych kolonizatorów:
 - angielskiego w Sudanie Południowym,
 - portugalskiego w Timorze Wschodnim.

KONIEC

**Materiały pomocnicze do nauki
Opracowane w celach edukacyjnych (niekomercyjnych)**

Opracowanie i redakcja: *Sławomir Dmowski*
Kontakt: *kontakt@geografia24.eu*

**WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE
- KOPIOWANIE ZABRONIONE -**